

Osoba z zaburzeniami ze spektrum autyzmu w instytucji kultury

Spis treści

1. Osoba z zaburzeniami ze spektrum autyzmu w instytucji kultury	3
2. Pomysł na projekt „Kultura przyjazna osobom z autyzmem”	6
3. Opis placówek partnerskich oraz ich propozycji rozwiązań	9
4. Dobre praktyki i propozycje rozwiązań dla kina, teatru, muzeum, galerii	13
5. Krótki autoaudyt dla placówki	18
6. Relacje: osób z autyzmem, rodziców i opiekunów	21
7. Relacje: partnerów projektu	25

1

Osoba z zaburzeniami ze spektrum autyzmu w instytucji kultury

Autyzm jest najczęściej występującym zaburzeniem rozwoju u dzieci. Co ważne, z autyzmu się nie wyrasta. Towarzyszy on człowiekowi przez całe życie. Według aktualnych danych szacuje się, że zaburzenia ze spektrum autyzmu (z ang. Autistic Spectrum Disorder - ASD) występują u 1 na 300 dzieci. W krajach zachodnich jest on traktowany jako choroba cywilizacyjna, a jego epidemiologia określana jest w proporcji 1 dziecko na 100.

Cechami wspólnymi osób z zaburzeniami ze spektrum autyzmu są problemy w zakresie umiejętności społecznych, komunikowania się oraz wyobraźni, przejawiają też tendencję do schematycznych i powtarzalnych zachowań. Stopień nasilenia trudności może być bardzo różny, od bardzo poważnych - związanych z unikaniem kontaktu wzrokowego i fizycznego, brakiem mowy, poważnymi problemami w nabywaniu nowych umiejętności, do mało nasilonych - obejmujących najczęściej problemy z rozumieniem i adekwatnym reagowaniem w sytuacjach społecznych, problemy z rozumieniem emocji i zachowania innych osób. W różny sposób będzie zatem wpływać to na funkcjonowanie każdej z osób z zaburzeniami ze spektrum autyzmu, jej sposób uczenia się i rozumienia otaczającego świata. Niektóre z nich są w stanie żyć w miarę samodzielnie, ale wiele prezentuje bardzo nasilone problemy i potrzebuje dużego wsparcia przez całe swoje życie. Cechą charakterystyczną jest również to, że osoby z zaburzeniami ze spektrum autyzmu w specyficzny sposób odbierają bodźce sensoryczne. Wiele z nich jest nadmiernie wrażliwe na bodźce sensoryczne, np. światło, dźwięk, dotyk, zapach. Powoduje to, że w nowych sytuacjach, w dużych zgromadzeniach, w sytuacjach, gdzie pojawia się dużo bodźców, osoby z autyzmem mogą być niespokojne i podenerwowane. Mogą wówczas wykonywać gwałtowne i stereotypowe ruchy, np. podskakiwać, zakrywać uszy, pokrzykiwać. Takie sytuacje mogą również pojawiać się w instytucjach kultury: w muzeum, kinie, teatrze itp.

Problemy w funkcjonowaniu osób z autyzmem sprawiają, że są one często postrzegane jako ludzie, którzy nie są zainteresowani kulturą. Jednak doświadczenie Fundacji SYNAPSIS pokazuje, że jest to niesłuszne przekonanie, gdyż nawet osoby o głębokich trudnościach w czasie odpowiednio zorganizowanych zajęć (np. przebiegających wg określonego planu, na wybrany temat lub dotyczących wybranego aspektu kultury) koncentrują się na prezentowanym materiale. Przy odpowiednim wsparciu chętnie też biorą udział np. w tematycznych zajęciach plastycznych, wykazując przy tym duże zaangażowanie i ekspresję.

Istotną przeszkodą dla osób z autyzmem i ich rodzin jest także fakt, że instytucje kultury nie są przygotowane do przyjmowania odbiorcy z autyzmem. Dotychczas w Polsce brak jest odpowiednio dobranych ekspozycji lub specjalnie przygotowanych ścieżek zwiedzania, które ułatwiałyby osobom z autyzmem korzystanie ze zbiorów muzeów lub galerii. Ten sam problem dotyczy kin i teatrów. W kinach problematyczny jest zbyt długi czas oczekiwania na film (bloki reklamowe), nadmierny hałas i drgania, nagle pojawiające się głośne dźwięki, ostre światło itp. Nie ma również miejsc, gdzie osoba z autyzmem mogłaby odpocząć, jeśli czuje się zmęczona nadmiarem bodźców. Dodatkowo

źródłem stresu dla rodzin i opiekunów towarzyszących osobie z autyzmem jest fakt, że często spotykają się z ostrymi komentarzami dotyczącymi opisanych wcześniej zachowań. Niezrozumienie i stygmatyzacja najczęściej decydują o tym, że same osoby z autyzmem oraz ich najbliżsi rezygnują z wizyt w kinach, teatrach, muzeach i innych instytucjach kultury.

Kilka przykładów zagranicznych

Czy istnieją programy muzealne, kinowe, teatralne dla osób z zaburzeniami ze spektrum autyzmu? Czy muzeum, kino, teatr mogą być przestrzenią właśnie dla nich? Oczywiście, że tak!

Wszystko zależy od wyobraźni i otwartości. W wyniku współpracy komercyjnych placówek takich jak sieci kin czy państwowe instytucje kultury z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób z autyzmem powstają niezwykle projekty, których celem jest udostępnienie kultury. Zebraliśmy najciekawsze według nas inicjatywy zagraniczne, które mogą stać się inspiracją do działań w naszym kraju.

- The Children's Museum Of New Hampshire, program „Exploring Our Way” dla najmłodszych odwiedzających z autyzmem przygotowało cały zestaw pomocy, ułatwiających korzystanie z zasobów muzeum, m.in. obrazkowe mapy czy plan zwiedzania www.childrens-museum.org
- Theatre Development Fund wprowadził w ramach programu „Autism Theatre Initiative” przedstawienia przystosowane do potrzeb osób ze spektrum autyzmu. Ogólne informacje o spektaklach z terminami można znaleźć na stronie www.tdf.org
- „Dimension” to angielski serwis, który we współpracy z sieciami kinowymi organizuje seanse, podczas których panują specjalne warunki, przyjazne dla osób z autyzmem. www.dimensions-uk.org
- Union Country Performing Arts Center przygotował program przedstawień teatralnych z podstawowymi informacjami organizacyjnymi, a także piktogramowym przewodnikiem społecznym „This Is My Theatre” do pobrania. www.ucpac.org
- The Metropolitan Museum of Art ma zdecydowanie najbardziej rozbudowany program przeznaczony zarówno dla zwiedzających indywidualnych z uwzględnieniem wieku, jak i dla grup z materiałami dostosowanymi do konkretnego odbiorcy. Muzeum prowadzi także zajęcia grupowe, takie jak warsztaty i zwiedzanie, oraz kursy przygotowawcze dla pracowników innych instytucji. www.metmuseum.org
- Pittsburgh Ballet Theatre przygotował broszury przygotowujące do wizyty w Teatrze oraz omawiające treść przedstawień. www.pbt.org

2

Pomysł na projekt „Kultura przyjazna osobom z autyzmem”

W Polsce mimo coraz większej świadomości społecznej na temat osób z niepełnosprawnością, ich dostęp do przestrzeni publicznej pozostaje ograniczony. Dlatego w ramach projektu „Kultura przyjazna osobom z autyzmem” chcieliśmy stworzyć osobom z zaburzeniami ze spektrum autyzmu możliwość korzystania z dziedzictwa kultury na poziomie podobnym do tego w krajach Europy Zachodniej, szczególnie w Wielkiej Brytanii oraz w Stanach Zjednoczonych.

Realizacji projektu przyświeca, rozwijana od kilku lat na Zachodzie, idea strefy przyjaznej autyzmowi (eng. autism friendly spaces) w obszarze kultury. Zgodnie z tą ideą miejsca publiczne stają się przyjazne dla osób z autyzmem. Ich modyfikowanie wpisuje się w długofalowe działania mające na celu umożliwienie osobom z niepełnosprawnością pełne uczestnictwo w kulturze, w tym tworzenie im dogodnych warunków do rozwijania twórczej aktywności.

Ze względu na pilotażowy charakter projektu do udział w nim zaprosiliśmy czołowe warszawskie placówki kulturalne. Swoją udział zadeklarowały: Zachęta – Narodowa Galeria Sztuki, Centrum Nauki Kopernik, Teatr Baj i Multikino Ursynów.

Dzięki ścisłej kilkumiesięcznej współpracy polegającej na szkoleniach kadry oraz konsultacjach programowych powstały propozycje zajęć i warsztatów. Przygotowane scenariusze posłużyły nam do stworzenia cyklu imprez kulturalnych – warsztatów, pokazów i przedstawień. W programie znalazły się zarówno propozycje dla maluszków, nastolatków, jak i dorosłych.

Udział we wszystkich wydarzeniach był bezpłatny, obowiązywała jedynie wcześniejsza rezerwacja. Tematy oraz przebieg poszczególnych wydarzeń zostały zaplanowane tak, aby zapewnić komfortowe warunki osobom z autyzmem. Każdorazowo mieliśmy komplet uczestników.

Przeprowadzone imprezy były ważnym sprawdzianem zarówno dla powstałych propozycji, jak i samych instytucji.

Mamy nadzieję, że wypracowane w projekcie dobre praktyki staną się stałym elementem oferty tych instytucji i będą wzorem dla innych placówek kulturalnych w Polsce.

Wszystkie działania były możliwe dzięki dofinansowaniu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego i Miasta Stołecznego Warszawa.

Realizacja – zestawienie liczbowe

4 placówki współpracujące
7 szkoleń dla pracowników placówek kulturalnych
8 wizyt audytorów – osób z autyzmem w placówkach partnerskich
5 przewodników dla placówek partnerskich
500 uczestników wydarzeń kulturalnych
24 wydarzenia kulturalne, w tym:

10 warsztatów dla dzieci i młodzieży w Zachęcie - Narodowej Galerii Sztuki
2 warsztaty o autyzmie dla osób odwiedzających Centrum Nauki Kopernik i Zachętę – Narodową Galerię Sztuki
warsztaty dla dzieci i młodzieży oraz zajęcia w laboratorium w Centrum Nauki Kopernik
2 przedstawienia dla dzieci w wieku 2-4 lat z rodzicami i opiekunami
2 pokazy filmowe
1 Medialab
1 koncepcja i projekt narzędzia multimedialnego
1 publikacja podsumowująca

Przebieg projektu

Lipiec – wrzesień

- wizyty autystycznych audytorów w placówkach partnerskich
- uczestnictwo animatorów i edukatorów w zajęciach dla osób z autyzmem prowadzonych w Fundacji SYNAPSIS

Wrzesień

- rozpoczęcie opracowania przewodników po placówkach
- szkolenia dla pracowników placówek kulturalnych
- przygotowanie scenariuszy warsztatów

Październik - grudzień

- cykl wydarzeń kulturalnych dla osób z autyzmem i ich rodzin
- MediaLab na temat zastosowania nowych technologii jako udogodnienia w korzystaniu osób z autyzmem z instytucji kultury
- praca nad koncepcją narzędzia, efektem Medialabu
- przygotowanie publikacji podsumowującej

Centrum Nauki Kopernik

Centrum Nauki Kopernik to największe centrum nauki w Polsce, którego misją jest zachęcanie do osobistego zaangażowania w poznanie i zrozumienie świata oraz do wzięcia odpowiedzialności za zmiany zachodzące wokół nas. Oficjalnie otwarte w 2010 r., przez trzy lata swojej działalności zaskarbiło sobie sympatię warszawiaków i stało się obowiązkowym punktem każdej wycieczki do stolicy.

Propozycje rozwiązań

Ze względu na specyfikę tej placówki, m.in. bardzo dużą liczbę osób odwiedzających, interaktywność eksponatów i samodzielne decydowanie o przebiegu zwiedzania, bardzo duży nacisk został położony na przeszkolenie personelu.

Podczas szkoleń wypracowano zasady postępowania m.in. w sytuacjach trudnych dotyczących kontaktu z osobami z autyzmem. Wspólnie wybraliśmy miejsca, które mogą być interesujące dla tych osób, ale też i obszary potencjalnie niebezpieczne dla osób wrażliwych sensorycznie).

W ramach projektu dostosowaliśmy scenariusze wybranych Warsztatów Familijnych oraz zajęć w laboratorium biologicznym.

Warsztaty rodzinne „Dlaczego ciasto rośnie jak na drożdżach?” były dedykowane dzieciom w wieku 5-9 lat oraz ich rodzicom.

Wspólnie z animatorami prowadzącymi te warsztaty sprawdziliśmy, z czym mogą mieć trudności osoby z autyzmem, jak również jakich użyć metod dydaktycznych do wyjaśnienia zjawisk fizycznych. Na samym początku warsztatów dzieci zapoznały się z ich planowanym przebiegiem oraz panującymi w czasie ich trwania zasadami.

Zajęcia „Mikroskop, czyli życie w kropli wody” odbywające się w laboratorium biologicznym były adresowane do młodzieży.

Podobnie jak w przypadku scenariusza Warsztatów Familijnych, prezentacje oraz materiały wykorzystywane podczas zajęć zostały wcześniej skonsultowane. Do scenariusza zostało wprowadzone doświadczenie, które każdy z uczestników mógł później prowadzić w domu. Prowadzący podczas zajęć dopasowywali także trudność poszczególnych zadań do możliwości uczestników.

Teatr Baj

Teatr Baj powstał w 1928 r. i jest najstarszym teatrem lalek dla dzieci w Polsce. Dorobek artystyczny teatru obejmuje ponad 160 premier. Najważniejszym widzem Teatru Baj jest dziecko. Sięga po polską i światową literaturę dla dzieci, stosuje różne formy i techniki lalek, ponieważ chce dać swoim widzom różnorodny i szeroki obraz teatru lalek, teatru formy. Stara się łączyć w repertuarze klasykę i sztukę współczesną. Stale poszukuje nowych środków scenicznych, chcąc jak najlepiej trafić do dziecięcej widowni, której potrzeby zmieniają się wraz z tym, jak zmienia się świat. Baj ma w repertuarze sztuki autorów polskich i adaptacje światowej literatury dla dzieci. Poszukuje stale nowych środków wyrazu, stosując różne formy i techniki lalek. Pozostaje wierny lalce, a jego najważniejszym widzem jest dziecko.

Propozycje rozwiązań

W ramach projektu odbyły się przedstawienia „Śpij” i „Nie ma... nie ma... jest” z cyklu teatralnych „najnajów”. Na przygodę w świecie teatru zostały zaproszone dwu- i czterolatki z autyzmem, wraz z rodzicami i rodzeństwem.

W specjalnie przygotowanej przestrzeni dzieci miały poczuć się zupełnie swobodnie, były nie tylko widzami, ale gośćmi. Jednym z głównych założeń tych przedstawień jest stymulowanie i rozwijanie dziecięcej wyobraźni i kreatywności. Widzowie z początku nieśmiało, ale później już bardzo żywo reagowali na sceny odgrywane przez aktorów. Dla wszystkich było to pierwsze spotkanie z teatrem.

Osoby z autyzmem przeprowadziły także audyt przedstawień „Pan Maluśkiewicz” oraz „Miś Tymoteusz i Psiuńcio”. Przedstawienia oraz atmosfera panująca w teatrze bardzo spodobały się małym widzom. Wskazówki dotyczące wizyty w teatrze umieszczone zostały w przewodniku dla widzów Teatru Baj.

Zachęta – Narodowa Galeria Sztuki

Zachęta – Narodowa Galeria Sztuki to największa i najbardziej znana galeria sztuki współczesnej w Polsce. Przybliża publiczności prace uznanych artystów zagranicznych oraz aktywnie promuje polskich młodych twórców. Zachęta to też najstarszy salon wystawowy Warszawy, którego historia sięga 1860 r., utworzony przez Towarzystwo Zachęty Sztuk Pięknych. Galeria mieści się w samym centrum Warszawy, w pięknym eklektycznym gmachu, który ocalał w czasie II wojny światowej. Zachęta gromadzi dzieła polskiej sztuki współczesnej, tworząc własną kolekcję. Aktualnie zbiory obejmują blisko 3 500 obiektów.

Propozycje rozwiązań

W ramach projektu został przygotowany cykl warsztatów „Kto to jest artysta”, prezentujący różne techniki artystyczne takie jak: fotografia, malarstwo, rzeźbę czy architekturę.

Każdy półtoragodzinny warsztat rozpoczynało zapoznanie z pracą artysty, pochodzącą z kolekcji Zachęty. Każdy z warsztatów miał pokazać uczestnikom inną technikę, ale także nawiązywać do tematu pracy, prezentowanej na początku. I tak obraz Magdy Bieleś stał się pretekstem do rozmowy o emocjach, a dzięki rzeźbie Julity Wójcik „Dokarmiaj niebieskie ptaki” rozmawialiśmy o architekturze, budynkach i ich zastosowaniu.

Edukatorzy wzięli także udział w zajęciach odbywających się w Fundacji SYNAPSIS, aby zobaczyć, w jaki sposób przebiega praca z osobami z autyzmem.

Grupa uczestników wahała się pomiędzy 6 a 12 osobami z autyzmem. Liczebność grupy uzależniona była od poziomu funkcjonowania uczestników. Warsztat miały też różne warianty trudności, które pozwalały przeprowadzić je zarówno dla dzieci w wieku przedszkolnym, jak i młodzieży.

Podczas warsztatów zawsze byli obecni terapeuci bądź opiekunowie, wspierający osoby z autyzmem bądź opiekunowie.

Wśród osób biorących udział w zajęciach były także osoby niemówiące, ale posługujące się alternatywnymi sposobami porozumiewania się. Specjalnie dla nich zostały stworzone zestawy piktogramów, z których korzystali zarówno prowadzący, jak i uczestnicy warsztatów.

Dodatkowo odbyły się także warsztaty dla osób zwiedzających Zachęte, podczas których uczestnicy mogli dowiedzieć się, czym jest autyzm i zaburzenia sensoryczne. Ze względu na duże zainteresowanie postanowiliśmy zorganizować warsztaty dłuższe oraz dla większej grupy odbiorców.

Multikino Ursynów

Multikino Ursynów to jeden z największych multipleksów w Warszawie. Usytuowane w pobliżu stacji Metra Imielin, w samym centrum Ursynowa.

Propozycje rozwiązań

Pokazy odbywają się w specjalnie zaadaptowanej sali. Dźwięk był wyciszony do połowy, podczas trwania filmu światło na sali było przygaszone. Filmy nie były także poprzedzone blokami reklamowymi.

Repertuar został dobrany tak, aby do kina mogły wybrać się zarówno dzieci z rodzicami, jak i młodzież. Zaprezentowane zostały filmy „Imagine” oraz „Zambezia”.

Pokazy filmów były wydarzeniami, w których mogło uczestniczyć najwięcej osób. Sala, którą Multikino użyczyło nam w ramach tego projektu, mieściła 80 widzów. Warto zaznaczyć, że na pokazie dla dzieci wszystkie miejsca były zajęte!

4

Dobre praktyki i propozycje rozwiązań dla kina, teatru, muzeum, galerii

Ze względu na fakt, że autyzm jest bardzo różnorodny i jest to tak naprawdę całe spektrum zachowań, każda osoba z autyzmem jest inna. Oznacza to, że inny może być poziom jej umiejętności mówienia (od braku mowy do prowadzenia rozmowy), zachowania (od bardzo nieadekwatnych, dziwacznych do takich gdzie ta odmienność jest bardzo subtelna), wrażliwości na bodźce (od bardzo wysokiej do potrzeby bardzo silnej potrzeby stymulacji) itd. Dlatego w kontaktach z osobami z autyzmem najważniejsze jest bycie otwartym i elastycznym.

Aby uzyskać dodatkowe informacje i odpowiedzi na konkretne pytania, zachęcamy do skontaktowania się z organizacją zajmującą się osobami z autyzmem w waszej okolicy. Listę organizacji i placówek działających na rzecz osób z zaburzeniami spektrum autyzmu znajdziecie na www.synapsis.org.pl

Mamy nadzieję, że tych kilka wskazówek umieszczonych poniżej będzie pomocnych w waszej pracy.

Wskazówki dla personelu placówek kulturalnych

- Bądź przyjazny, ale nie narzucaj się.
- Unikaj „zalewania mową” – mów krótko, konkretnie, podawaj przykłady.
- Unikaj żartów, ironii, dwuznaczności, porównań i metafor.
- Upewnij się, że Twój rozmówca z ASD zrozumiał, o co Ci chodzi.
- Jeśli wymaga tego sytuacja (eksponat, zadanie), pomóż zaaranżować grupę osób potrzebnych do poradzenia sobie z nią
- Bądź przewidywalny, uprzedzaj o zmianach. Nie zaskakuj.
- Możesz podpowiedzieć schemat, według którego można coś zrobić.
- Wykorzystaj szczególne zainteresowania osoby z autyzmem.
- Stosuj komunikaty niezaprzeczające, określające, co chciałbyś, żeby dana osoba zrobiła, np. zamiast „nie bierz tego” powiedz „zostaw”.
- Nie zniechęcaj się, gdy nie patrzy Ci w oczy.
- Jeżeli jest to osoba niemówiąca, wspieraj się alternatywnymi sposobami komunikacji (np. możesz poprosić, aby napisała swoje pytanie, wskazała piktogram lub obrazek, używaj obrazków jako wsparcia Twojej wypowiedzi).
- Jeżeli zaobserwujesz, że są trudności w zachowaniu, zanim podejmiesz działanie, zapytaj opiekuna, czy mógłbyś w czymś pomóc.
- Nie zwracaj uwagi na manieryzmy. Jeżeli jednak zaobserwujesz ich nasilenie, zaproponuj przejście do spokojniejszego miejsca.
- W sytuacjach konfliktowych odwołuj się do zasad i regulaminów obowiązujących w placówce.

Wskazówki dla prowadzących warsztaty dla osób z autyzmem

- Jeżeli jest to możliwe, dowiedz się, z jaką grupą osób będziesz miał/-a warsztaty. Dzięki temu będziesz mógł przygotować dodatkowe pomoce lub lekko zmodyfikować przebieg warsztatu do możliwości i potrzeb grupy.
- Bądź przewidywalny, uprzedzaj o zmianach. Nie zaskakuj.
- Na początku warsztatów powiedz, jaki będzie ich przebieg. Możesz np. przygotować planszę z piktogramów lub zdjęć obrazującą plan zajęć. Po skończonej aktywności wskaż uczestnikom, na jakim etapie jesteście.
- Uprzedź o zmianach. Jeżeli warsztaty będą trwały krócej lub dłużej niż wcześniej zaplanowałeś, uprzedź o tym uczestników.
- Jeżeli będziesz chciał zgasić światło, aby wyświetlić film, uprzedź o tym uczestników warsztatów.
- Prowadząc dyskusję, kieruj pytania do konkretnej osoby. Bądź też w centrum grupy.
- Materiały plastyczne powinny być wyjęte dopiero w momencie, gdy będą potrzebne.
- Podczas prezentacji dzieła sztuki możesz np. przygasić światło i wskazywać omawiane fragmenty latarką.
- Korzystając z prezentacji multimedialnych zadбай o to, aby był to obraz na pełnym ekranie, bez dodatkowych ikon.
- Jeżeli uczestnicy mogą się pobrudzić np. podczas malowania, warto mieć przygotowane fartuchy i mokre chusteczki.
- Jeżeli podczas warsztatów każdy uczestnik musi np. założyć fartuch, rękawiczki, uprzedź o tym!
- Podczas wspólnych aktywności warto każdemu uczestnikowi wyznaczyć odrębne zadanie. Jeżeli podczas warsztatów będziecie budować miasto, to jedna osoba może robić blok, druga ulicę, a trzecia drzewa.
- Zadaniem edukatorów i animatorów jest prowadzenie zajęć. Jeżeli masz problem z porozumieniem się z uczestnikami, warto poprosić o pomoc obecnych opiekunów lub terapeutów.

Porozumiewanie się z osobami z autyzmem — wskazówki

Większość osób z autyzmem ma poważne trudności w porozumiewaniu się. Dla niektórych problemy mogą dotyczyć rozumienia pojęć abstrakcyjnych, metafor, porównań i żartów, dla innych zrozumienia złożonych poleceń i wypowiedzi. Podstawową trudnością jest inicjowanie i podtrzymywanie rozmowy, choć niektóre osoby z autyzmem będą mówić bardzo dużo, nie zawsze na temat i nie zawsze w odpowiednim momencie. W grupie osób z autyzmem znajdują się również osoby niemówiące, które mogą porozumiewać się w alternatywny sposób, używając zdjęć, obrazków, piktogramów, pisma lub komputera.

- Przed zajęciami lub po pierwszym odczuciu trudności w porozumieniu się z uczestnikami, warto zapytać obecnych opiekunów lub terapeutów o sposób, w jaki porozumiewają się dane osoby.
- Pamiętaj, że brak mowy nie jest równoznaczny z niepełnosprawnością intelektualną i brakiem rozumienia, może być też tak, że osoby, które wypowiadają wiele słów i powtarzają to, co mówisz, nie rozumieją tego.

- Myśląc o zajęciach, w których każdy będzie mógł aktywnie uczestniczyć na miarę swych możliwości:
 - zastanów się nad podstawowymi poleceniami, pojęciami i materiałami, których będziesz używać w czasie zajęć, dopasuj do nich zdjęcia, obrazki, piktogramy;
 - jeśli tematy zajęć powtarzają się, obrazki warto zalaminować, by szybko się nie niszczyły, za pomocą rzepu można przyczepić je do podkładki (zalaminowanej kartki A4);
 - pozwól odpowiadać na pytania - przyczep kilka obrazków z odpowiedziami do podkładki i zadając pytanie pokaż je uczestnikowi, by poprzez wskazanie lub oderwanie i podanie obrazka odpowiedział na pytanie;
 - daj możliwość decydowania o tym, co się dzieje, co ktoś będzie robił w ramach twoich zajęć: malował czy wycinał, budując miasto tworzył blok czy ulice itp. Zapytaj, co chce robić, dając na podkładce dwa obrazki przedstawiające proponowany wybór, poczekaj aż wskaże lub poda ci wybraną aktywność; możesz w tym pomóc wyciągając otwartą dłoń;
 - pozwól na wyrażanie własnych próśb i chęci dotyczących używanych materiałów, np. nałóż na paletę niewielką ilość farby, połóż obrazek „farba” przy niemówiącym uczestniku i usiądź niedaleko, tak żeby było widać, że trzymasz większą jej ilość - uczestnicy mogą dostać więcej, kiedy podadzą obrazek; wykorzystaj opiekunów, by wspierali uczestników w realizacji swoich próśb;
 - dawaj polecenia i instrukcje równocześnie wspierając je obrazkami, zdjęciami;
 - dowiedz się, jak dana osoba potwierdza, a jak odmawia czegoś. Nie zawsze są to konwencjonalne sposoby potakiwania głową, czasami będzie to inny gest, wyraz twarzy lub zachowanie – pomoże ci to porozumieć się w momentach, kiedy przygotowane obrazki okażą się niewystarczające;
 - na zajęciach może pojawić się osoba, która nie będzie rozumiała mowy czy też oferowanych jej obrazków. Zawsze możesz wtedy zaproponować wybór z konkretnych przedmiotów: farby lub kredki, pędzel lub nożyce, które można wybrać wskazując lub biorąc do ręki;
 - brak reakcji na twoje starania może oznaczać brak zrozumienia twoich intencji i oczekiwań. To znak, by uprościć swoje wypowiedzi, wesprzeć je obrazkiem lub ostatecznie niewerbalnie zademonstrować działanie, którego oczekujemy i pozwolić się włączyć uczestnikowi do zajęć.
- Zaczynaj od pytań kierowanych do całej grupy. Po kilku pierwszych minutach będziesz wiedzieć, czy uczestnicy potrafią się zgłosić do odpowiedzi, kto odpowiada, kogo trzeba aktywizować, kogo wyciszać, a do kogo kierować pytania bezpośrednio. Sprawdź, co robią uczestnicy, kiedy nic nie mówisz: czy podejmują aktywność, zadają pytania, czy nie są w stanie nic zainicjować.
- Dawaj przestrzeń i czas na to, by ktoś odpowiedział ci na pytanie lub poprosił o coś. Niektóre osoby z autyzmem potrzebują więcej czasu na przetworzenie informacji, więc czekaj w milczeniu, powtarzanie pytania może zaczynać ten proces od początku.
- Niektóre osoby z autyzmem mogą przyjść z własnymi narzędziami do porozumiewania się: książką z piktogramami, komunikatorem, notesem, tablicą literową. Warto zapytać lub przejrzeć je przed zajęciami, by zobaczyć, czy jest tam potrzebne ci słownictwo. Jeśli nie, to możesz korzystać z własnych ww. narzędzi.

- Wykorzystaj opiekunów, terapeutów jako wsparcie w swoich zajęciach, ważne jednak, by pytania i informacje o możliwych wyborach kierować bezpośrednio do osób z autyzmem, nie osób wspierających.

Wskazówki do aranżacji przestrzeni

- Przygotujcie krótki przewodnik po swojej placówce, w którym opiszecie w jaki sposób się z niej korzysta. Przewodnik pozwoli osobie z autyzmem przygotować się do tej wizyty. Przed wizytą w instytucji kultury można również go wydrukować i zabrać ze sobą, tak by osoba z autyzmem mogła również korzystać z niego na miejscu. Przykładowe Przewodniki możesz zobaczyć na stronie www.synapsis.org.pl.
- W Przewodniku możecie zaproponować ścieżkę zwiedzania Waszej instytucji, która może mieć np. formę gry, zawierającej określone zadania do wykonania, np. odszukania danego miejsca, elementu, itp.
- Pomyślcie, które miejsca w waszej placówce mogą być trudne pod względem ilości, natężenia czy specyfiki bodźców sensorycznych. Mogą to być zarówno miejsca w przestrzeni instytucji (w których jest głośno, gorąco, jest ostre światło lub zbyt ciemno), jak i sytuacje (długa kolejka, hałas w czasie przerwy). Zastanówcie się, w jaki sposób możecie uprzedzić o tym osobę z autyzmem lub jak możecie zmienić te niesprzyjające warunki.
- Wyznaczcie miejsca, w których osoby z autyzmem mogłyby odpocząć. Jeżeli wystąpi sytuacja, w której doszło do przestymulowania, osoba z autyzmem mogłaby się w takim miejscu wyciszyć. Proponujemy by w tym celu wyznaczyć miejsce z ograniczoną ilością bodźców, fotelem lub kanapą, gdzie można wygodnie usiąść.
- Pomyślcie, czy nie warto zakupić słuchawek wyciszających, z których mogliby korzystać odwiedzający was goście. Proponujemy by umieścić je w miejscu przeznaczonym na odpoczynek oraz w miejscach, gdzie jest największe prawdopodobieństwo głośnych, niespodziewanych dźwięków.
- Jeżeli jest możliwość dostosowania warunków panujących np. w sali kinowej to warto, aby natężenie dźwięku było obniżone do połowy, podczas trwania seansu światło na sali było przygaszone a nie wygaszone do końca. Warto też poinformować ile minut będzie trwał blok reklamowy, gdyż oczekiwanie na rozpoczęcie filmu może być dla osoby z autyzmem bardzo trudne.
- Osoby z autyzmem ze względu na towarzyszące problemy zdrowotne np. nietolerancje pokarmowe, często są na specjalnych dietach. Warto, aby mogły przyjąć do was z własnym jedzeniem i piciem. Zadbajcie o jasną informację dotyczącą miejsca gdzie można jeść i pić.

5

Krótki autoaudyt dla placówki

Sprawdź, czy Twoja placówka może być przyjazna osobom z autyzmem!

Ten krótki audyt pomoże wychwycić trudności, na jakie mogą natknąć się osoby z autyzmem podczas wizyty w Twojej instytucji. Zachęcamy, aby audyt przeprowadziła osoba, która nigdy wcześniej nie była w Twojej placówce.

Czy umiem skorzystać?

Ocenie podlega m.in.: łatwość znalezienia placówki, zrozumiałość używanych oznaczeń, rozmieszczenie informacji oraz obsługa.

Wejście — znalazłem bez problemu/znalezienie sprawiło mi kłopot

Kasa — znalazłem bez problemu / znalezienie sprawiło mi kłopot
Sam kupiłem bilet/kupiono mi bilet
Wiedziałem, ile mam zapłacić /osoba obsługująca udzieliła mi informacji

Szatnia — znalazłem bez problemu/znalezienie sprawiło mi kłopot
Wiedziałem, jak skorzystać z szatni i zrobiłem to samodzielnie/
nie wiedziałem, jak skorzystać, osoba obsługująca udzieliła mi pomocy

Informacja — znalazłem bez problemu / znalezienie sprawiło mi kłopot
Wiedziałem, jak z niej skorzystać i skorzystałem samodzielnie/
nie wiedziałem, jak skorzystać, osoba obsługująca udzieliła mi pomocy

Broszury — otrzymałem pomocne broszurki informacyjne/nie otrzymałem pomocnych broszurek informacyjnych

Toaleta — znalazłem bez problemu/znalezienie sprawiło mi kłopot

Obsługa — wiedziałem, do kogo zwrócić się o pomoc/nie wiedziałem, do kogo zwrócić się o pomoc
Uzyskałem potrzebne informacje/nie uzyskałem potrzebnych informacji

Zwiedzanie (np. kierunek zwiedzania, lokalizacja sali kinowej) - nie miałem trudności w skorzystaniu z oferty placówki/ Miałem trudności w skorzystaniu z oferty placówki

Czy przestrzeń jest przyjazna?

Ocenie podlegają warunki panujące na terenie instytucji (warto zaznaczyć, których konkretnie miejsc dotyczą uwagi):

Światło - nie zwróciłem uwagi/było przyjemne/przeszkadzało mi/było zbyt ostre/
(jeżeli był problem, to gdzie _____)

Temperatura - nie zwróciłem uwagi/było mi gorąco/było mi zimno
(jeżeli był problem, to gdzie _____)

Dźwięk - nie zwróciłem uwagi/było za głośno/przeszkadzał mi
(jeżeli był problem, to gdzie _____)

Czy są miejsca, w których może być tłoczno?

Czy jakieś elementy wystroju mogą sprawiać trudności (np. duże lustra, migające światła, przeźroczysta podłoga)?

Po każdej z wizyt w instytucjach kultury prosiliśmy, by osoby z autyzmem, a także ich rodzice i opiekunowie, korzystając z ankiety wyrazili swoją opinię o pobycie w danej placówce. Najbardziej interesowało nas, jak same osoby z autyzmem oceniają przygotowanie miejsca pod kątem ich specyficznych potrzeb.

Część z odwiedzających z autyzmem samodzielnie uzupełniała ankiety, innym pomagały towarzyszące im osoby. Należy tutaj zaznaczyć, że wszystkie ankietowane osoby przychodziły do placówek kultury ze swoimi rodzicami bądź w grupie razem z opiekunem.

Wszystkie ankietowane osoby wyrażały zadowolenie z możliwości uczestniczenia w wydarzeniu kulturalnym, oceniały przygotowane propozycje jako bardzo interesujące i deklarowały chęć wzięcia udziału w kolejnej wizycie. Niektórzy spontanicznie pytali o możliwość pójścia do innej placówki lub wzięcia udziału w kolejnych warsztatach. Ocenili też, że personel odwiedzanych placówek był pomocny.

W ankietach poprosiliśmy, by uczestnicy odnieśli się również do zaobserwowanych trudności. Podczas wizyty w placówce osoby z głębszymi deficytami w funkcjonowaniu miały problemy z samodzielnym odszukiwaniem miejsc, wymagały podpowiedzi i kierowania, podporządkowywały się obowiązującym zasadom i postępowały według instrukcji przekazywanych im przez opiekuna. Osoby wysoko funkcjonujące zwracały natomiast uwagę, że nie wszystkie informacje były dla nich klarowne i zauważały, że w niektórych instytucjach brakowało im np. oznaczeń przestrzeni, które pozwoliłyby na zupełnie samodzielne odszukanie miejsc, takich jak: wejście, punkt informacyjny, szatnia. Sugerowały również, że łatwiej byłoby im zwiedzać według wyznaczonej/sugerowanej ścieżki. Jeden z odwiedzających z ASD skomentował: „Słabe oznakowanie przestrzeni, nie wiadomo dokąd iść.”

Kolejnym elementem, sprawiającym trudność niektórym odwiedzającym, było samodzielne radzenie sobie w sytuacjach społecznych wymagających interakcji z innymi osobami. Nie zawsze wiedzieli, jak zapytać lub mieli problemy z rozumieniem instrukcji dawanych im przez obsługę. Wielu uczestników zwracało uwagę na warunki sensoryczne panujące w placówkach, szczególnie na dużą liczbę innych zwiedzających, wielość/intensywność i przemieszanie bodźców („Tłoczno, za dużo bodźców (część wystawy) – rozpraszały uwagę.”), a także natężenie dźwięku i temperaturę w pomieszczeniach.

Osoby z autyzmem chwaliły natomiast dostosowanie warunków podczas seansów w kinie. Podobało im się, że dźwięk został zredukowany oraz że pokaz nie był poprzedzony blokiem reklamowym, gdyż dla wielu z nich moment oczekiwania bywa bardzo trudny.

Rodzice przed wybraniem się z dzieckiem na wydarzenia kulturalne najczęściej zgłaszali, że obawiają się:

- niezrozumienia ze strony otoczenia, np. „Obawiam się oceny innych ludzi, niezrozumienia zachowań trudnych.”
- warunków sensorycznych panujących w danej placówce, np. „Hałas, tłum może wystraszyć dziecko.”
- problemów w rozumieniu przez dziecko obowiązujących zasad, np. „Nie wolno NICZEGO dotykać = dziecko nie zrozumie, będzie „niegrzeczne.”
- czasu trwania danego wydarzenia: „Może nie wytrzymać długości filmu, przedstawienia, bajki.”

Po jednym z seansów kinowych, podczas którego dostosowano warunki sensoryczne, rodziny osób z autyzmem podzieliły się z nami swoimi opiniami:

„Nam bardzo odpowiadało wszystko :) Dźwięk był bardzo dobry i syn pomimo nadwrażliwości słuchowej ani razu nie zatkał uszu (...).

Co do przygaszonych światel też było dobrze - wystarczająco ciemno, żeby dobrze widzieć film i wystarczająco jasno, żeby widzieć własne dzieci.

I brak reklam to strzał w dziesiątkę - dzieciaki pół minuty nie mogły wytrzymać, a co dopiero jakby kazać im reklamy oglądać...”

„(...) Myślę, że wszystkim dzieciom się bardzo podobało. Mojemu bratu też bardzo się podobało, był pokazem strasznie zainteresowany. Gdy ktoś się wywalał albo coś takiego, to śmiał się, a gdy działo się coś smutnego, to on też prawie płakał (...). Cały następny dzień mówił o tym, że był w kinie. Ogólnie myślę, że takie pokazy są bardzo potrzebne, bo (...) wiadomo było, że na pewno nikomu nie będzie się przeszkadzało, gdy coś się stanie. (...)”

„(...) Jestem mile zaskoczona, że potrafili odnaleźć się w tak dużym kinie, że byli grzeczni. Naszym zdaniem takie projekty są bardzo potrzebne dla nas rodziców i naszych dzieci, aby nie czuły się „inne”, „odrzucone” przez społeczeństwo i aby miały wesołe dzieciństwo.”

Opinią o projekcie podzieliła się z nami mama 3,5-letniej Mani z CZR (całościowe zaburzenia rozwoju):

„Uwielbiam spędzać z moim dzieckiem czas. Staram się pokazywać jej świat i towarzyszyć w jego bezpiecznej eksploracji. Dzięki Fundacji mogliśmy jesienią 2013 roku wziąć udział w kilku wydarzeniach w ramach programu „Kultura przyjazna osobom z autyzmem”. Byłyśmy w teatrze i kinie. Te wyjścia były dla nas niezwykle przeżyciem, ponieważ czułyśmy się mocno zaopiekowane, a dla mojego dziecka były to pierwsze wizyty w prawdziwym teatrze i kinie. Miejsca były dostosowane do potrzeb dzieci autystycznych, a pracownicy delikatnie i z wyczuciem ułatwiali dzieciom aklimatyzację. Szczególnie ciepło moje dziecko przeżyło spektakl w Teatrze Baj – kameralna atmosfera i bardzo pozytywny stosunek do dzieci, otwarty na ich trochę inne zachowania. Zauważyłam, że odpowiednie przeszkolenie personelu jest bardzo istotne.

Program „Kultura przyjazna osobom z autyzmem” skłonił mnie samą do poszukiwania odpowiedzi na pytanie, co najbardziej przeszkadza nam w korzystaniu z propozycji kulturalnych. Myślę, że brak poczucia bezpieczeństwa i narażenie na ocenianie przez innych, kiedy moje dziecko zachowuje się nietypowo. Jak sobie z tym poradzić? Przy wyborze miejsca warto sprawdzić, czy dziecko będzie się tam dobrze czuło i nie będzie narażone na bodźce, których nie lubi. Można zadzwonić i zapytać o repertuar odpowiedni do potrzeb dziecka (czy nie ma głośnego dźwięku, feerii barw itp.). Warto też zwyczajnie powiedzieć pracownikowi teatru, kina czy muzeum, jakie potrzeby ma dziecko – ja np. prosiłam w Centrum Nauki Kopernik, by animatorzy nie przekraczali granic osobistych mojej córeczki, nie zachęcali jej zbyt natarczywie do aktywności i nie dotykali, bo tego nie lubi i się wycofa albo sytuacja skończy się potężną histerią. Jeśli zachodzi taka konieczność, można poprosić o wskazanie miejsca, gdzie dziecko będzie mogło odpocząć z dala od zgiełku i innych ludzi. Warto przyjść trochę wcześniej, aby miało szansę się zaadaptować w nowym otoczeniu. Przed każdym wyjściem staram się córkę przygotować – pokazuję jej zdjęcia, tłumaczę, co się będzie działo. Najważniejsze, żeby czerpać ze wspólnych wyjść radość, a nie traktować je wyłącznie jak trening umiejętności społecznych.”

Centrum Nauki Kopernik

Co zmieniło się w Waszym przygotowaniu do przyjmowania osób z autyzmem w wyniku udziału w projekcie?

W Centrum Nauki Kopernik panują trudne warunki sensoryczne (hałas, światło, obecność wielu zwiedzających), które mogą stanowić dużą przeszkodę dla osób z zaburzeniami ze spektrum autyzmu. Dlatego stawiamy na pomoc i otwartość naszych przeszkolonych Animatorów. W przewodniku po Centrum stworzonym dla osób z autyzmem zawarte są wszelkie informacje o zagrożeniach, ale także i udogodnieniach, np. miejscach odpoczynku, możliwości wyjścia z CNK i kontynuowania zwiedzania tego samego dnia.

Zachęcamy grupy osób z autyzmem do wcześniejszego informowania o planowanej wizycie na warsztatach lub w laboratoriach. Jesteśmy w stanie dostosować scenariusze zajęć do potrzeb osób z autyzmem, np. dodać piktogramy, zrezygnować z głośniejszych doświadczeń itp.

Jakie korzyści przyniósł Waszej instytucji udział w projekcie?

Dzięki szkoleniom prowadzonym przez terapeutów Fundacji SYNAPSIS pracownicy Centrum dowiedzieli się jak współpracować z osobami z zaburzeniami ze spektrum autyzmu, a prowadząc zajęcia warsztatowe pozbyli się swoich obaw i zdobyli nowe doświadczenia. Cieszymy się, że dzięki otwarciu się na nową grupę zwiedzających możemy realizować naszą misję społeczną placówki dostępnej dla wszystkich.

Co szczególnie zapadło Wam w pamięć?

„Osoby z autyzmem mogą mieć super poczucie humoru!”

„Przed zajęciami laboratoryjnymi miałem obawę, że uczestnicy sobie nie poradzą, że nie będą zainteresowani tematem albo będą się nudzić, na szczęście było wprost przeciwnie! Uczestnicy wykazali się ogromną wiedzą!”

„Nauczyłam się, że jeśli ktoś nie mówi, to nie znaczy, że nie słucha bądź nie rozumie. Po moich wyjaśnieniach o ekspozycie uczestnik zaskoczył mnie pisząc bardzo szczegółowe pytanie na kartce. Byłam pod wrażeniem.”

„Rodzice dzieci z autyzmem wykazują się ogromnym zaangażowaniem, wiedzą, kiedy pomóc, a kiedy odpuścić i dać dziecku odpocząć.”

Teatr Baj

Co zmieniło się w Waszym przygotowaniu do przyjmowania osób z autyzmem w wyniku udziału w projekcie?

„Przede wszystkim mamy większą świadomość, w jaki sposób możemy najlepiej pomóc osobom ze spektrum autyzmu podczas wizyty w teatrze. Oferujemy pomoc opiekunom grup dzieci autystycznych, ale nie ingerujemy w grupę, wiedząc, że oni najlepiej znają potrzeby i możliwe reakcje swoich podopiecznych. Podobną zasadą kierujemy się wobec rodziców, którzy przybywają do nas indywidualnie z dziećmi z autyzmem.

Popatrzyliśmy na nasz repertuar z punktu widzenia potrzeb dzieci ze spektrum autyzmu i dokonaliśmy wyboru spektakli, jakie byłyby dla nich najodpowiedniejsze. Wyselekcjonowaliśmy także miejsca na sali, które najlepiej odpowiadają potrzebom dzieci autystycznych i będą służyły komfortowi oglądania spektaklu.”

Marlena Alka, specjalista ds. obsługi widza.

„Czuję się teraz pewniej w kontakcie z widownią, wśród której znajdują się osoby autystyczne, gdyż mam pojęcie/wyobrażenie o sposobie ich odczuwania/odbierania rzeczywistości. Wiedza, którą zdobyłem, pozwala na opanowanie w sytuacji niestandardowych reakcji widzów autystycznych podczas przedstawienia.”

Andrzej Bocian, aktor (m.in. w spektaklach „Śpij” i „Nie ma... nie ma... jest” granych w ramach projektu) **oraz reżyser, scenograf i autor muzyki do spektaklu „Nie ma... nie ma... jest”.**

Jakie korzyści przyniósł Waszej instytucji udział w projekcie?

„Dzięki udziałowi w projekcie i towarzyszącym mu działaniom promocyjno-informacyjnym zyskaliśmy jako teatr/instytucja większe zaufanie rodziców i opiekunów dzieci z autyzmem, którzy obecnie częściej przychodzą do nas na spektakle. Mamy poczucie, że projekt rozpoczął ważny dialog: teatr – rodzic dziecka ze spektrum autyzmu.

Mniej „boimy się” nieoczekiwanych reakcji dzieci z autyzmem i mamy więcej zaufania do ich rodziców i opiekunów, którzy dobrze znają swoje dzieci i najlepiej wiedzą, jak być ich przewodnikami podczas wizyty w teatrze. Przekonaliśmy się także, że rodzice i opiekunowie okazują szacunek pozostałym widzom i umieją wyczuć moment, kiedy reakcje ich dziecka mogłyby za bardzo zakłócić odbiór przedstawienia pozostałym osobom. W większości przypadków umieją reakcje przewidzieć, złagodzić lub je uprzedzić i wcześniej wyjść z sali widowiskowej.

Wizyty małych widzów ze spektrum autyzmu, ich reakcje podczas spektakli, przeżywanie oglądanych historii oraz relacje po spektaklach dały nam dowód na to, że mamy w repertuarze przedstawienia znakomicie odpowiadające potrzebom dzieci z autyzmem.

Zrozumieliśmy, że czasem naprawdę niewiele trzeba, aby pomóc rodzicom/opiekunom w podjęciu – zwłaszcza pierwszej – decyzji o wybraniu się z dzieckiem ze spektrum autyzmu do teatru: dobra, odpowiednio podana informacja, otwartość, okazanie zrozumienia dla problemu, życzliwość.

Fakt, że nasze spektakle mogą być dla dzieci ze spektrum autyzmu pomocą na ich drodze osvajania świata jest dla nas z jednej strony źródłem radości i satysfakcji, a z drugiej zachętą, żeby podejmować dalsze działania, aby przybliżyć dzieci autystyczne do teatru, a poprzez teatr do świata lub świat do nich.”

Aldona Kaszuba,

kierownik literacki, koordynator merytoryczny projektów edukacyjnych w Teatrze Baj

„Teatr zyskał nową widownię, którą chętnie gościmy i staramy się, aby dzieci i ich rodzice czuli się u nas bezpiecznie. Mamy nadzieję, że będą do nas wracać, żeby obejrzeć nasze kolejne propozycje teatralne.”

Dorota Kodzis, organizator widowni, koordynator pracy artystycznej.

„Dzięki projektowi Teatr Baj jest coraz bardziej otwarty i gotowy na przyjęcie każdego dziecka – również tego z nietypowymi potrzebami i trudnościami. Mamy coraz bardziej zróżnicowaną widownię, co uważam za dużą wartość. Jest tu miejsce dla każdego, niezależnie od różnic, jakie istnieją między ludźmi.”

Małgorzata Jankowska, plastyk, pracownik teatralnej pracowni plastycznej, w której powstaje scenografia do spektakli.

Co szczególnie zapadło Wam w pamięć?

„Reakcje małych widzów na spektaklach najnowszych – ich radość oraz znakomita zabawa.”

„Twarze rodziców i malujące się na nich emocje – podczas wizyt z dziećmi w teatrze. Najpierw pewien dystans – zwłaszcza podczas pierwszej wizyty – ale i nadzieja, że ta nowa przygoda może im pomóc coś wspólnie odkryć. Następnie ich radość, kiedy patrzyli na żywe reakcje i radość swoich dzieci oraz zadziwienie, kiedy obserwowali nowe zachowania swoich pociech w nowej dla nich sytuacji.”

„Zaangażowanie i determinacja rodziców w szukaniu wszelkich dróg i środków, które mogłyby pomóc w stymulowaniu rozwoju ich dzieci oraz po prostu mogłyby być dla nich źródłem radości.”

Zachęta – Narodowa Galeria Sztuki

Co zmieniło się w Waszym przygotowaniu do przyjmowania osób z autyzmem w wyniku udziału w projekcie?

„W ramach projektu pracownicy Zachęty (edukatorzy i animatorzy prowadzący zajęcia) wzięli udział w szkoleniu na temat kontaktu z osobami z zaburzeniami ze spektrum autyzmu. Mamy teraz większą świadomość potrzeb nowej dla nas grupy odbiorców. Lepiej zdajemy sobie sprawę z trudności, z jakimi osoby z autyzmem muszą się zmierzyć zwiedzając wystawy w Zachęcie i biorąc udział w warsztatach. Poznaliśmy również sposoby komunikacji z osobami nie mówiącymi i stosujemy je przy prowadzeniu zajęć.” **Anna Zdzieborska, Dział Edukacji.**

Jakie korzyści przyniósł Waszej instytucji udział w projekcie?

„Pokazujemy, że sztuka nowoczesna jest przeznaczona dla każdego, nie tylko dla wybranej grupy. Wydaje mi się, że projekt ten pokazał nam także, jak Zachęta powinna się przygotować, aby przyjmować osoby z autyzmem.”

Dagmara Rusinek-Smaga, edukator.

„Poszerzyło się nam grono odbiorców o osoby niebanalne, wymagające, z którymi kontakt jest bardzo fascynujący. No, i mamy teraz przeszkoloną drużynę edukatorów uwrażliwionych na osoby z różnymi problemami. A to jest zawsze bezcenne.”

Kamil Niedziałek, edukator.

„Czujemy się lepiej przygotowani do przyjmowania osób z autyzmem, mamy przeszkolony zespół edukatorów i animatorów. Mieliśmy szansę pracować we współpracy z terapeutami SYNAPSIS nad przystosowaniem naszych zajęć do potrzeb dzieci i młodzieży z autyzmem: od szkolenia przez konsultacje scenariuszy, ewaluację i ostatecznie przygotowanie oferty edukacyjnej. W efekcie projektu powstał konkretny program warsztatów, który wpisaliśmy w naszą stałą ofertę. W przestrzeni galerii został przygotowany kącik wyciszenia, dla tych, którzy potrzebują odpocząć od zgiełku wystaw. Powstały również dodatkowe oznaczenia w przestrzeni galerii, uwzględniające potrzeby osób z autyzmem. Ponadto przygotowane zostały przewodniki przed zwiedzaniem i przed warsztatami, które będą służyły nie tylko tej grupie odbiorców, ale również innym rodzicom, którzy chcą się przygotować do pierwszej wizyty z dzieckiem w Zachęcie. Jesteśmy przekonani, że zmiany wprowadzone w ramach projektu są korzystne dla wszystkich zwiedzających. A Zachęta zyskała nową grupę odbiorców.”

Anna Zdzieborska, Dział Edukacji.

Co szczególnie zapadło Wam w pamięć?

„Słuchanie, jak uczestnicy warsztatów z entuzjazmem opowiadają o pracach, które przed chwilą wykonali, oraz wspólna współpraca z terapeutami.”

Agnieszka Szostakiewicz, edukator.

„Oprócz kontaktu z osobami ze spektrum ASD, który był bardzo ciekawy i w moim przypadku - bardzo miły, zapadła mi w pamięć wiedza na temat autyzmu i zespołu Aspergera. Jest ona zapewne nadal mocno pobieżna, natomiast pozwala zrozumieć problem, wczuć się w postrzeganie świata osoby z autyzmem. A to jest samo w sobie fascynujące i doprawdy żałosny jest fakt, że mimo zaistnienia w mediach takich osób jak Temple Grandin czy Donna Williams, ten problem nadal jest spychany poza granice głównego nurtu kultury. Nic więc dziwnego, że nadal się dziwimy w autobusie, w metrze, tramwaju, gdy widzimy osoby zachowujące się bądź wyglądające mniej szaro i sztopnowo niż my. I to jest nasz problem, że takie rzeczy ciągle wzbudzają w nas lęk tym, że wydają się nieprzewidywalne. Tak. Zapadło mi w pamięć mocne uczucie, że oficjalna edukacja jest zgoła ograniczona i nie przygotowuje ludzi do mniej optymalnego życia niż sobie wyobrażają. A przecież osoby z ASD mogą być naszymi dziećmi, rodzeństwem, a niekiedy się zdarza - rodzicami.”

Kamil Niedziałek, edukator.

„Mam w pamięci wiele pozytywnych obrazów z warsztatów, które się odbyły: uczestników przedstawiających emocje, rozmawiających o architekturze i środkach transportu za pomocą piktogramów, z zaangażowaniem wypełniających farbami kontur swojej postaci odrysowanej na płótnie. I radość na twarzach. I czekam na więcej.”

Anna Zdzieborska , Dział Edukacji.

Publikacja została przygotowana w ramach projektu
"Zachęta do Kultury – warsztaty edukacyjne dla dzieci i młodzieży z autyzmem"
dofinansowanego ze środków m.st. Warszawy
oraz projektu "Kultura przyjazna osobom z autyzmem"
dofinansowanego ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Autorzy:

Olga Świeża, Joanna Grochowska, Angelika Łasocha
i Aleksandra Sztajerwald (Fundacja SYNAPSIS)
Dziękujemy za pomoc wolontariuszom, którzy wspierali nas przy tym projekcie.

Projekt graficzny:

Anna Piwowar

Ilustracja na okładce:

Mikołaj Leszczyński

Zdjęcia:

Patrycja Mic, Maciej Pietrasiewicz, Agata Steifer (CNK)

Publikacja jest dostępna na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa
-Na tych samych warunkach 3.0 Polska.

Treść licencji na stronie: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/>